

Біографія Шандора Петефі

Народився Шандор Петефі в неможливій родині, в м. Кішкереш, а його справжнє прізвище було Петрович, адже батько Петефі був сербом, а мати — словачкою.

Батько Шандора, Іштван Петрович, займався сільським господарством, і життя його сім'ї мало чим відрізнялося від життя заможних селян. Іштван був людиною суворою, але любив свого сина і мріяв зробити його «паном» — дати хлопцеві хорошу освіту. Він міг собі це дозволити — з року в рік справи в господарстві йшли все краще. Навчався він чудово, особливо цікавився природничими науками, історією та географією, любив малювати. За блискучі успіхи з угорської мови та віршування вчитель в гімназії м. Асод доручив Шандору написати прощальний вірш до урочистостей з нагоди завершення навчального року. Юний поет успішно впорався із завданням і здобув премію. Вірш «Прощання» — це перша поетична спроба Петефі, яка збереглася.

У 1838 році сильний весняний розлив Дунаю зніс будинки та хутір Петровичів, у воді загинуло все їхнє господарство. Сім'я розорилася. Гроші, які Іштван щедро позичав родичам та друзям, ніхто не повернув. Продовжувати освіту Шандор не мав можливості. За блискучі успіхи хлопця приймають навчатися за державний коштів. Але гордість Шандора страждає, а злидні після благополучних років видаються жахливими. Не закінчивши навчання, серед зими, 16-річний юнак вирішує втекти до столиці Угорщини — міста Пешта.

У Пешті Шандор веде злиденне життя і восени 1839 року, рятуючись від бідності, йде добровольцем у військо. Однак служба закінчилася для нього вже через рік — він був звільнений за станом здоров'я (через туберкульоз). Комісований солдат прибуває до групи мандрівних акторів і їздить з ними по всій Угорщині. Згодом понад п'ятдесят міст, містечок і сіл Угорщини пишатимуться тим, що їхніми вулицями ходив поет Шандор Петефі.

Шандор не полишає писати вірші — вони даються йому легко, в них відчувається дух народної поезії. Його безіменні вірші швидко поширюються і здобувають популярність. Молодий поет багато писав, а щоб вижити, читав свої вірші в шинках селянам, студентам, солдатам за кусень хліба і миску юшки. Твори його швидко поширювалися серед народу і ставали піснями.

Захоплені талантом 20-річного Шандора, студенти міста Дебрецен відправили його пішки до Пешту здобувати славу. Його спорядили в дорогу хлібиною, шматом сала і ломакою, щоб відбиватися від псів.

У Пешті видавці відмовилися публікувати вірші нікому не відомого, голодного й обідраного юнака, доведеного злиднями до відчаю. Шандор з останньою надією звернувся по допомогу до відомого угорського поета Міхая Верешмарті, який, почувши його вірші, назвав юнака єдиним справжнім ліриком, якого мала будь-коли Угорщина. Верешмарті представив Шандора на зборах товариства угорських ремісників, які після довгих вагань пожегтвували необхідні кошти для видання першої збірки віршів юного поета.

У травні 1842 року він публікує перші вірші. Вони вразили читачів своєю безпосередністю і щирістю. Дзвінки й образні рядки Петефі гаряче відгукувалися в серці кожного угорця. Фольклорними традиціями та мотивами сповнена і поема-казка «Витязь Янош». Один з найвідоміших творів поета.

Вже в 1844 році виходить збірка, підписана псевдонімом Шандор Петефі, яка зробила його знаменитим. Несподівано для себе Шандор виявив, що він — найпопулярніший поет Угорщини.

Його товариш згадував, що поет «щовечора засинав під звуки власних пісень, які співали перехожі на вулицях». Чимало віршів Шандора Петефі стали народними піснями, які співають донині.

8 вересня 1846р. поет познайомився з Сендреї Юлією і через рік одружився з нею.

Шандор Петефі увійшов в історію не лише як видатний поет, а і як активний діяч угорської революції 1848 року. Угорщина за часів життя поета перебувала під п'ятою австрійської монархії. Угорський народ був позбавлений прав на рідну мову, культуру, національний розвиток. Коли в березні 1848 року в Угорщині розпочалася народна революція проти австрійського гніту, Шандор Петефі був у перших лавах борців за свободу. І загинув він, як солдат, відстоюючи незалежність Угорщини, — в ході битви при Шегешварі 31 липня 1849 у 26 років в сутичці з козаками царської армії.

Значення творчості і діяльності Петефі для угорського народу важко переоцінити. Він є національним поетом Угорщини, а його роль як фактичного основоположника поезії на національній мові відповідає значенню Пушкіна для російської, Шевченка для української, Янкі Купали для білоруської, Міцкевича для польської літератури.

У пошуках могили поета

У 1983р. закарпатський літературознавець Василь Васильович Пагіря наткнувся на вирізку з газети «Мадьяршаг» із статтею Чика Йожефа: «Відпрацьовується версія про перебування Шандора Петефі в сибірському полоні», що повідомляла про виявлення в Забайкаллі угорським військовополоненим Ференцом Швігелем, що потрапив в російський полон в Першу світову війну, могильного хреста з написом «Олександр Степанович Петрович, угорський майор і поет, помер в Ілсунське - Азія - в 1856 році, травень місяць». Стаття приводила навіть фотографію хреста і текст останнього вірша Шандора Петефі з автографом, датованого 1853р. У 1984р. В. В. Пагіря опублікував в журналі Іркутська «Сибір» статтю «Правда або легенда про Шандора Петефі?», що викликала інтерес бурятських краєзнавців і угорських дослідників спадщини Петефі.

За ініціативою угорського підприємця Морваї у 1989 році почалися розкопки на баргузінському кладовищі.

Експумовані останки, спочатку прийняли за прах великого угорського поета Шандора Петефі. Але у 2007 році російські, угорські і американські учені прийшли до висновку, що останки належать жінці європеїдного типу. Їх повернули на рідний цвинтар.

Закарпатські шляхи Шандора Петефі

Ім'я Шандора Петефі для угорського народу – національний символ. Вулиці і площі названі на його честь є у багатьох містах Угорщини, Румунії, Словаччини, а також на Закарпатті. Адже в нашій області проживає велика угорська громада, яка дбайливо шанує пам'ять про найвідомішого зі своїх поетів. Не даремно в Ужгороді та Берегові встановлено бронзові пам'ятники Петефі.

Петефі відвідав Закарпаття як журналіст.

Влітку 1847 року, коли поет готувався до весілля з Сендрей Юлією, він підписав договір про співпрацю з редактором журналу "Гозанк", що видавався у Дьєрі. І отримав завдання - написати "Дорожні листи" - нотатки про свою подорож на схід Угорщини, в тому числі і про Закарпаття, за що мав отримати пристойний гонорар у сумі 60 пенге.

До *Ужгорода* поету вдалося дістатися тільки пізно ввечері 11 липня. Зупинився у *готелі "Чорний орел"*, що містився на площі, яка зараз носить його ім'я і де восени 1990 року урочисто відкрили пам'ятник геніальному поету-революціонеру.

12 липня поет, не затримуючись, рушив до *Мукачева*, де першочергово відвідав *замок*, куди в Австро-Угорській імперії відправляли політичних в'язнів. Свого 13-ого листа Шандор написав вже у Берегові.

На шляху до Берегова, який видався йому напрочуд довгим, Шандор зупинився у *селі Гать*, де зайшов у *"Червону корчму"*, яка одержала таку назву тому, що її стіни й дах були пофарбовані в червоний колір. Подорожні зупинилися тут, аби нагодувати й напоїти коней, відпочити, перекусити й освіжитися склянкою вина. Стару будову цієї корчми у 1937 році знесли і на її місці споруджено нову. З цієї корчмою пов'язана легенда, яка розповідає, що коли мукачівські прихильники творчості Петефі довідалися про приїзд поета в місто, то запропонували йому пару коней з підводою для продовження подорожі. Оскільки пора була гарячою, саме йшли жнива, і всі підводи були задіяні на польових роботах, то митець із радістю прийняв цей подарунок. Цю легенду знав наш земляк Юрій Данч. У 1969 р. він виконував ковальські роботи при переобладнанні корчми у ресторан „Старовинний замок”. Ручки на дверях цього закладу були зроблені у формі коней, повернутих у бік Берегова. Тільки ту корчму у 1937 році знесли і побудували на її місці нову.

До *Берегова* поет прибув тільки під вечір. Зупинився у готелі "Орослан" ("Лев"), що був зведений у 1838 році: на другому поверсі були кімнати, а на першому - трактир. Саме тут зупинився і Ференц Казінці, якого під вартою у 1800 році везли у мукачівську в'язницю. Про Берегово поет згадує також небагато, як про звичайне степове містечко і тільки зазначає: "У Бергесасі є готична церква, є ратуша, є корчмар-угорець, що було великою втіхою (не церква, а корчмар-угорець)..."

Наступного листа Петефі пише вже 17 липня із Сатмара. Згадує, що у Берегові йому дали таких нещасних коняк, що "від жаху волосся стали дибки". Але стояла пора жнив і вибирати не приходилося. Але ці здихлющі берегівські коняки домчали його до Сатмара «з такою швидкістю, яка б зробила честь і аристократичним коням, що їх регулярно годують вівсом і сіном". "Казав же я вам, що не судить по зовнішності, а то трапиться, що помилитеся", - філософськи зазначає поет.

Біля Бадалова, між тодішнім Березьким і Сатмарським комітатами, поет переправився через Тису. У 1937 році в Бадалові відкрили пам'ятну дошку на честь поета.

Іван Петровіч, дослідник творчості поета, розповідав про те, як з'явилася перша меморіальна дошка на честь поета у Берегові. «Вчинила її ще у 1984 році знана скульпторка Ганна Горват, дали їй на цю справу 1200 карбованців, - згадує він. - Але партійне керівництво потім вирішило не розміщувати дошку, бо страшно боялися проявів угорського патріотизму. Тому дошка чотири роки пролежала у підсобці райкому партії».

Іван Петровіч якось зустрівся з угорським консулом у Києві Іштваном Монорі і сказав, що дуже хотілося б увіковічити перебування Шандора Петефі у Берегові. Але потім був великий скандал. Консул зателефонував першому секретареві обкому партії Бандровському і спитав: коли можна приїхати на відкриття? Прийшлося дати дозвіл, аби не сталося дипломатичного непорозуміння. Згодом фото про відкриття цього пам'ятного знаку облетіло багато газет і журналів в Угорщині. Адже це була перша меморіальна дошка угорському поету в Україні за часів "перебудови".

Сьогодні на жаль, вже давно немає в Берегові музею Петефі. Колись він розміщався у одній з кімнат колишнього готелю «Орослан», ніби саме в тій, де зупинився поет на одну ніч. Тепер у приміщенні розмістився Закарпатський угорський театр ім. Дюлі Йєша. Біля однієї з кімнат досі є дошка з барельєфом і надписом "Кімната Петефі".

В Ужгороді на місці будинку, де у далекому 1847 році знаходилася дерев'яна корчма та готель під назвою "Чорний орел", нині стоїть кам'яна будівля, тут знаходиться дитяча школа мистецтв. Музею Петефі немає – про його перебування тут нагадує тільки дошка, що встановлена на значній висоті. А в одному з класів школи є куточок, присвячений поету.

З 1996 р. у Мукачівському замку є кімната-музей Шандора Петефі, яка висвітлює долю поета.

